

Identitatea și adaptarea la traumă, o explorare narativă: diferențe și similarități de adaptare între persoanele cu și fără dizabilități

David Mihai Mihiț, Mugur Ciumăgeanu

West University of Timișoara

Corresponding author emails: david.mihit00@e-uvv.ro, mugur.ciumageanu@e-uvv.ro

Identity and Adaptation to Trauma: A Narrative Exploration of Differences and Similarities in Adaptation Between Individuals With and Without Disabilities

Abstract: The present study explores how traumatic experiences and existential trials influence the dynamics of narrative identity and processes of psychological adaptation, comparing individuals with and without locomotor disabilities. The research used a mixed, quantitative–qualitative, non-experimental design. The sample included forty-four participants (twenty-one individuals with disabilities, twenty-one without disabilities, with two participants excluded due to unusable responses), who were evaluated using the narrative interview Life as a Film (Canter & Youngs, 2015). The data were coded based on the narrative variables proposed by Adler et al. (2017) and analyzed statistically. The analyses showed that there are no significant quantitative differences between the groups regarding fundamental narrative themes, except for the communion dimension, where individuals with disabilities obtained higher scores. A second direction of the study focused on assessing how the intensity of existential trials determines changes in certain narrative themes/variables relevant to identity and adaptation, independent of the presence of disability. The results support the usefulness of narrative approaches in understanding the dynamics of personality and identity and may contribute to the development of lines of investigation, dialogue, and intervention oriented toward identity integration.

Keywords: traumatic experiences, disability, existential trials, narrative interview, identity reconstruction.

Citation suggestion: Mihiț, David Mihai, and Mugur Ciumăgeanu. "Identitatea și adaptarea la traumă, o explorare narativă: diferențe și similarități de adaptare între persoanele cu și fără dizabilități." *Transilvania*, no. 1-2 (2026): 25-39.

<https://doi.org/10.51391/trva.2026.1-2.03>

Încă de la primele sinteze (Bracken și Shephard 1980) cu privire la impactul unui stres sever precum leziunea medulară asupra persoanei și identității, s-a remarcat un accent redus al cercetărilor asupra revenirii (în sens de *recovery*) sau neo-genezei identitare, în comparație cu numeroasele cercetări care vizează recuperarea, înțelegând în special din perspectiva recâștigării unei autonomii motorii. Momentul în care o persoană inițial independentă devine imobilă sau pierde controlul asupra diferitelor funcții ale corpului este indubitabil recunoscut drept traumatic, dar perspectiva re-funcționalistă prevalează asupra celei identitare. Expunerea la traumă fizică sau psihologică a generat, de-a lungul ultimei jumătăți de secol, o serie de modele teoretice, adaptate mai mult sau mai puțin la problematica persoanelor care suferă o leziune medulară dizabilitantă. Modelele teoretice integrative, cum ar fi cel salutogenic a lui Antonovsky (1987), modelul traiectoriilor rezilienței (pentru o trecere în revistă a se vedea Bonnano și Diminich 2013) sau modelul proceselor duale (Stroebe și Schut 1999) sunt generoase ca și cadru euristic, dar nuanțează minimal procesele identitare în cazul traumei care începe și are o finalitate în corp.

Pe de altă parte, studiul personalității, așa cum este el performat de știința psihologiei, focalizează atenția în mare parte pe trăsături/dispoziții și nu pe situație. Trăsăturile sau dispozițiile, luate ca atare, sunt considerate relativ stabile și aparțin unui plan psihobiologic. În acest context, traumatismul fizic sau psihologic poate fi văzut drept cazul extrem de situație care *modifică, deformează* sau impune o *presiune transformativă* asupra personalității, nefiind însă foarte clar dacă trăsăturile/dispozițiile se conformează sau sunt modelate sub influența aceleiași presiuni. Situație care, foarte rar însă, devine subiect de interes pentru studiul propriu-zis al dinamicii trăsăturilor/dispozițiilor. Mai precis, psihologia

personalității acceptă teoretic că trăsăturile/dispozițiile *sunt* sau *pot fi* modificate de adversitate, dar formulează această legătură mai degrabă drept o premisă și nu un obiect al investigației.

Studiul de față este o încercare de a aduce laolaltă atât personalitatea, cât și experiența traumatică fizică, precum și modul în care acestea se influențează transformativ prin scrierea și rescrierea narațiunii identitare. Cadrul teoretic este unul generic personologic (în accepțiunea lui Wiggins, 2003), dar își extrage seva cu precădere din perspectiva noului *Big Five* adus în discuție de McAdams și Pals (2006). Atât metodologia cercetării, cât și conectarea la dinamica personalității, aduc tribut faptului că personalitatea există și se schimbă la interfața cu contextul, iar atunci când situația este profund disruptivă, angajarea unor procese identitare potențial dormante sau, în cel mai bun caz, inerte, este profundă și angajantă pe o traiectorie transformatoare în ceea ce privește identitatea.

Modelul lui McAdams și Pals (2006) aduce în discuție faptul că adaptările la situații de viață, atât obișnuite, cât și excepționale sau adverse, cum ar fi cazul unor traumatisme fizice ireversibile, sunt susținute atât de designul general adaptativ care presupune toate dispozitivele psihobiologice existente și proprii individului, dar și de sistemele și practicile de semnificare care codează și integrează conceptul de sine într-un narativ existențial integrativ. Într-un cuvânt, în prezența adversității, elementele de design general și trăsăturile *nu* se modifică fundamental (atâta timp cât nu este o leziune cerebrală care duce la modificări *organice* de personalitate), ci adaptarea persoanei la noua condiție post-adversitate se face prin integrarea narativă a unei noi identități într-o baie de practici și sisteme de semnificație prescrisă de contextul cultural în care persoana a fost traversată de adversitate și a traversat adversitatea.

Categoriile narative de analiză utilizate în acest studiu (sintetizate de Adler și colab. 2017) se conformează acelor procese intricate de creare și transformare de semnificație care duc la fundamentarea unei integrări narative a identității, și care, la rândul ei, facilitează un sistem adaptativ la context (conform cadrului teoretic enunțat mai sus). Ca urmare, lucrarea își propune să răspundă la o întrebare de bază – mai precis, la cum se schimbă, cum se adaptează o persoană atunci când trece printr-un traumatism fizic dizabilant? De asemenea, ca un proces în oglindă, ne propunem să înțelegem cum o încercare existențială majoră afectează procesele identitare, indiferent de dizabilitate.

Acest studiu a pornit de la explorarea diferențelor dintre persoanele din populația generală și persoanele cu dizabilități locomotorii, precum și a modului în care acestea se raportează la provocările existențiale cotidiene. Astfel, am luat în considerare strategiile caracteristice de adaptare a respondenților la provocări, încercări și traume, pașii și etapele prin care ajung să le integreze sau să le depășească și diferența dintre strategiile puse în joc de cei care undeva pe parcursul vieții ajung să aibă o dizabilitate față de cei care traversează viața fără o limitare fizică.

Obiectivele primare ale studiului de față se referă la: 1. Compararea temelor narative fundamentale între grupul cu dizabilități și cel fără dizabilități. 2. Evaluarea modului în care intensitatea încercărilor existențiale are o influență asupra variabilelor narative de adaptare, independent de prezența dizabilității. Reformularea acestora, conform unui design de cercetare mixt (calitativ-cantitativ) ar putea suna în felul următor:

Ipoteza Generală 1: Diferențe și Similarități Narative Inter-Grup

Această ipoteză vizează compararea constructelor narative cheie între cele două grupuri, fiind potrivită pentru analiza cantitativă (utilizând scoruri numerice derivate din codarea interviurilor), completată de o explorare calitativă a *subiectului* central (persoana/identitate în dinamică adaptativă și interpersonală).

Ipoteză (H1): Nu există diferențe (statistic) semnificative între grupul cu dizabilități locomotorii și grupul fără dizabilități în ceea ce privește scorurile medii ale **temelor narative fundamentale** (precum Agentitate, Contaminare și Izbăvire - *redemption*), singurele diferențe posibile fiind în domeniul variabilelor interpersonale. *Justificare pentru abordarea mixtă:* abordarea metodologică va porni de la o analiză cantitativă, care va testa diferența de scor, iar componenta calitativă va explora *natura* tematică a acestor diferențe, în direcția, de exemplu, a unor subiecte frecvent întâlnite în grupul cu dizabilități (cum ar fi cel al relațiilor cu ceilalți), spre deosebire de grupul fără dizabilități, unde accentul anticipat este pe propria persoană și pe obiectivele proprii.

Ipoteza Generală 2: Rolul Intensității Încercărilor Existențiale în Procesele de Adaptare

Această ipoteză se concentrează pe mecanismul de adaptare (procesele narative de re/construcție a identității) și pe faptul că intensitatea evenimentului traumatic, mai degrabă decât condiția fizică, este determinantă. Ipoteza își propune să integreze rezultatele cantitative (scoruri mari pentru variabilele

obiective de creștere) cu observațiile calitative (mecanisme de coping similare). **Ipoteză (H2): Intensitatea percepută a încercărilor existențiale** este un predictor mai puternic al **proceselor narative de reconstrucție identitară și adaptare** (de exemplu, Creare de Sens, Procesare prin Acomodare/ Exploratorie și Complexitate) decât statutul de dizabilitate, activând mecanisme narative similare (coping) la ambele grupuri de participanți. *Justificare pentru abordarea mixtă:* Analiza cantitativă își propune să arate că participanții care trec prin încercări intense au cele mai mari scoruri pentru variabilele de creștere, indiferent de dizabilitate. Corelat cu analiza calitativă, acest lucru susține că evenimentele critice mobilizează persoane spre adaptare și mecanisme de *coping* similare, tratând evenimentele soldate cu dizabilitate ca pe un alt eveniment traumatic, pe care persoana îl procesează și îl asimilează în identitate.

Metodologie

Design, participanți, instrumente, procedură

Designul acestui studiu este cantitativ-calitativ, comparativ, non-experimental am ales acest design deoarece am urmărit strict descoperirea modului în care oamenii se adaptează și își reconstruiesc identitatea în urma unei traume sau încercări existențiale semnificative și compararea grupurilor, neintervenind experimental prin manipularea unor variabile pentru stabilirea unei relații cauză-efect. Pentru analiza calitativă, au fost luate în considerare temele existențiale și categoriile narative pe care participanții le-au menționat în cadrul interviului narativ „Viața ca un film.” Codarea a fost realizată deductiv, pe baza categoriilor narative propuse de Adler și colab. (2017). O parte din temele codate au fost transformate în variabile numerice pentru a fi introduse în procesare statistică. Metodologia **Viața Ca Un Film (Life As A Film - LAAF)**, dezvoltată de Canter și Youngs, reprezintă o procedură narativă menită să exploreze viziunea autobiografică a indivizilor, fiind inițial concepută pentru a depăși dificultățile aplicării metodelor narative intensive (precum interviul „Viața ca o carte” al lui McAdams) în rândul populațiilor carcerale, caracterizate adesea de niveluri scăzute de alfabetizare și reticență. Procedura LAAF utilizează analogia filmului pentru a facilita o exprimare mai simplă și mai puțin amenințătoare, încurajând respondenții să descrie viața lor ca un scenariu, cu personaje principale, evenimente cheie și un final. Această abordare duce la activarea unor aspecte implicite și explicite ale conceptelor despre sine, relațiile cu ceilalți, percepția asupra agentității și orientarea spre viitor, prin întrebări simple despre genul filmului, intrigă și deznodământ. Analiza conținutului (codificarea) se concentrează pe teme psihologice precum Agenția, Comuniunea, Contaminarea (trecerea de la bine la rău) și Izbăvirea (transformarea evenimentelor negative în pozitive), dezvăluind procesele de construire a sensului care modelează acțiunile individuale.

Motivația utilizării metodei LAAF cu persoane care se confruntă cu dizabilități sau traume fizice majore decurge din capacitatea sa de a aborda dificultăți similare celor întâlnite în rândul populației penitenciare, și anume tendința de a oferi răspunsuri distorsionate sau de a apela excesiv la mecanisme de gestionare a impresiei. Analogia cu filmul s-a dovedit a fi mai accesibilă din punct de vedere cultural, generând un impuls narativ mai simplu și permițând naratorului să se distanțeze ușor de sine, explorând subiectul într-un cadru ficțional sau ipotetic, ceea ce reduce riscul de răspunsuri dezirabile social. Crucial, cadrul narativ al filmului obligă la o **orientare către viitor** și un **deznodământ**, ceea ce este vital în contextul reabilitării și reconstrucției identitare după o leziune medulară sau o altă traumă dizabilitantă, unde pacienții caută să găsească soluții și noi obiective după acceptarea șocului inițial. Astfel, LAAF oferă o modalitate non-intruzivă de a explora modul în care persoana își integrează noua identitate și găsește coerență în fața unei adversități grave.

La studiu au participat patruzeci și patru de persoane peste optsprezece ani, care au fost împărțite în două grupuri, un grup alcătuit din persoanele cu dizabilități și un grup alcătuit din persoanele fără dizabilități. În primul grup, cel al persoanelor cu dizabilități, au fost douăzeci și trei de persoane, iar în cel de-al doilea grup douăzeci și unu de persoane. În cazul primului grup, media de vârstă a fost de treizeci și șase de ani, unsprezece dintre participanți fiind bărbați și restul de doisprezece fiind femei. În cazul grupului persoanelor fără dizabilități media de vârstă a fost de douăzeci și patru de ani, opt participanți din acest grup fiind bărbați, restul de treisprezece fiind femei. Din grupul persoanelor cu dizabilități a fost necesară excluderea a două persoane, un participant din cauza conținutului inconsistent, cu răspunsuri prea inconsistente și sărace în informații necesare codării interviului conform manualului, iar celălalt participant tot din cauza conținutului interviului, care a cuprins un volum foarte mare de conținut irelevant sau neanalizabil în studiu, cu răspunsuri mult prea lungi și abateri de la subiectul de discuție pe tot parcursul interviului. Pentru acest studiu am apelat la oameni cu și fără dizabilități

care au răspuns voluntar solicitării noastre. În urma explicațiilor asupra ce presupune participarea lor interviurile au fost aplicate fizic sau online în cazul persoanelor pentru care distanța reprezenta o piedică în participare. Participanții și participantele au fost informați/te în privința confidențialității și și-au oferit consimțământul informat când au fost de acord să participe.

Metodologia LAAF este mai adaptată pentru tema cercetării – adaptarea narativă la traumă și reconstrucția identitară în contextul dizabilității – decât instrumentele psihometrice de evaluare a trăsăturilor (cum ar fi Big Five sau teste de anxietate/depresie) deoarece LAAF captează **procesul dinamic de construire a sensului** și nu doar o stare statică. În timp ce chestionarele psihometrice măsoară trăsături stabile sau stări emoționale punctuale, oferind o „fotografie” a individului la un moment dat, LAAF, fiind o metodă narativă, oferă un „film” despre modul în care individul **integrează evenimentul traumatic** (dizabilitatea) în biografia sa. Studiile narrative, conform lui Adler și colab., sunt esențiale pentru înțelegerea identității deoarece aceasta este fundamental narativă; ele dezvăluie modul în care persoana se vede ca un agent în timp (Agentitate) și cum transformă suferința în creștere (Izbăvire), aspecte care nu pot fi cuantificate printr-un scor static de trăsătură. În contextul dizabilității, LAAF permite explorarea unică a temelor de **Comuniune și Încercare Existențială**, arătând cum se negociază noul corp și noile relații, oferind date calitative bogate care explică *de ce* apar anumite scoruri la adaptare (Creștere Post-Traumatică), mai degrabă decât doar a constata prezența sau absența lor.

De asemenea a fost necesară adaptarea manualului de codare sugerat de Canter și Youngs, conform indicațiilor din articolul realizat de Adler și colab. (2017). Procesul calitativ-cantitativ după care am operat cercetarea este prezentat, în ansamblu, în figura 1. Ca și desfășurare concretă, unul din autori (D.M.) a susținut toate interviurile, în format față în față sau online, fiecare participant fiind amorsat cu aceeași întrebare: „Dacă ar fi ca viața ta să fie transpusă într-un scenariu de film, care ar fi acesta? Aș vrea să alegem împreună câteva scene și să construim scenariul și, de asemenea, să identificăm genul de film care ar fi potrivit pentru această viață”. Pe parcursul derulării interviului, intervievatorul și-a rezervat dreptul de a aduce participanții înapoi la temă, în cazul prezențelor unor digresiuni, precum și de a pune întrebări clarificatoare. Toate interviurile au fost transcrise, iar ulterior cei doi autori (conform manualului de codare deductivă elaborat în prealabil), au transformat temele de interviu în variabile numerice, care au fost utilizate pentru analize statistice comparative și/sau corelaționale.

Tabelul 1 – o privire de ansamblu asupra fluxului de cercetare

Etapele studiului	Obiective/aspecte relevante
Adresarea întrebărilor narative. Identificarea cadrului deductiv de analiză Crearea unui manual de codare	Elaborarea întrebărilor de cercetare exploratorie Adaptarea manualului de analiză LAAF pentru studiul în cauză Elaborarea unui manual de codare și stabilirea unor teme suplimentare de codare (vezi încercările existențiale) Identificarea unor criterii de echivalare cantitativă și a unor analize statistice adecvate pentru studiu
Desfășurarea interviurilor	Intervievarea participanților Transcrierea narativelor audio/video sau scrise
Pregătirea narațiunilor pentru codare, codarea propriu-zisă	Confidențializarea datelor Determinarea unităților de analiză (scene, teme, evenimente) Testarea corespondențelor între evaluatori în ceea ce privește codarea (testarea fiabilității inter-codator) Efectuarea analizelor statistice
Raportarea datelor	Interpretarea datelor cantitative. Integrare a datelor cantitative cu interpretarea calitativă a datelor

Temele cu care s-a operat în analiza interviurilor au fost de asemenea preluate din articolul realizat de Adler și colab. (2017), cercetătorii oferind un set reprezentativ de variabile narrative. A fost modificat și setul de întrebări folosit în studiului realizat de Canter și Youngs pentru a se potrivi nevoilor articolului de față și obiectivului său. Atât setul de întrebări cât și manualul de codare folosite pot fi primite la cerere. Adaptarea categoriilor deductive din Adler și colab. (2017) pentru codarea analitică a interviurilor LAAF necesită o translatăre a constructelor narrative generale în indici specifici discursului cinematografic. La nivelul **conținutului motivațional-afectiv**, agentitatea se operaționalizează prin prezența temelor de auto-stăpânire („eroul filmului reușește singur să depășească obstacolele”), măsurată prin frecvența referințelor la propriile acțiuni ca motor al intrigii. Comuniunea se identifică prin codarea personajelor

secundare nu ca figuri de decor, ci ca resurse relaționale („partenerul de viață este co-protagonistul care mă susține”), iar transformarea contaminării în izbăvire se evaluează prin detectarea unei secvențe clare: există o scenă unde evenimentul traumatic (accidentul, diagnosticul) distruge o secvență pozitivă, urmată de o reversiune narativă în care consecințele negative sunt reinterpretate ca premise pentru o nouă direcție de viață.

La nivelul **procesării integrative și structural**, acomodarea se măsoară prin gradul în care narațiunea LAAF reflectă o schimbare calitativă a viziunii despre sine și lume: schimbarea genului filmului de la „tragedie” la „poveste de succes” sau inserarea unui nou act final care reconfigurează sensul traumei. Procesarea exploratorie se codează prin prezența meta-comentariilor reflexive în transcript („dacă aş rescrie scenariul, aş schimba reacția personajului principal în scena X”), în timp ce coerența se evaluează prin gradul de contextualizare spațiu-temporală a scenelor, continuitatea acțiunii orientate spre un scop și integrarea emoțiilor în susținerea mesajului narativ. Această matrice deductivă permite nu doar clasificarea tematică, ci și cuantificarea flexibilității narative și a capacității de re-elaborare identitară, punctând exact mecanismele prin care trauma devine un element de plot funcțional, mai degrabă decât un simplu eveniment de viață. Transcrierile interviurilor au fost parcurse de către ambii autori, iar mențiunile în narațiune pentru întregul grup a unor „încercări existențiale” au fost codate numeric și apoi introduse într-o matrice comparativă (a se vedea tabelul 3).

Încercările existențiale despre care vorbim au fost categorizate în patru grupe, și anume:

Nicio încercare existențială – adică persoane care pe parcursul interviului nu au raportat vreun eveniment anume ca având vreun efect semnificativ în vreun fel asupra lor sau a vieții lor.

Încercări existențiale ușoare – adică persoane care pe parcursul interviului raportează anumite evenimente ca având un impact asupra lor însă nu atât încât să ceară un efort prea mare de adaptare din partea acestora

Încercări existențiale moderate – adică persoane care raportează pe parcursul interviului unele evenimente care i-au marcat în vreun fel și au fost nevoiți ca în urma acestora să facă unele schimbări pentru a trece peste ele.

Încercări existențiale intense – adică persoane care raportează evenimente care i-au marcat semnificativ și au fost nevoiți ca în urma acestora să reflecteze și să facă schimbări semnificative în viața lor pentru a se putea adapta și continua.

Din punctul de vedere al variabilelor narative și a proceselor identitare, manualul de codare a folosit atât câteva din variabilele menționate în procedura inițială (bazate pe dinamica între contaminare-izbăvire a ‚noii’ identități), cât și o serie de procese suplimentare, menționate în îndrumarul metodologic propus de Adler și colab. (2017). În final, pentru cadrul deductiv de analiză, am optat o serie de variabile țintă care au devenit și subiect de (re)codare numerică și care ulterior au fost introduse în analiză statistică – a se consulta tabelul 2.

Tabel 2 – sumar al temelor existențiale analizate prin procedura LAAF

	Variabila narativă	definiție
Teme motivaționale	Agentitate	Gradul în care protagonistul / protagonistă poate iniția schimbări pe cont propriu, atinge un grad de control asupra cursului experiențelor sale și influența propria viață. Acest lucru e deseori exemplificat de aspecte de stăpânire de sine și control, dorința de statut, realizare și putere
	Comuniune	Măsura în care protagonistul / protagonistă urmărește un sens de armonie și de a fi împreună cu celelalte persoane din mediul propriu pentru a primi ajutor, a se conecta și avea și primi grijă și pășare.
	Obiective de creștere	Gradul în care protagonistul / protagonistă face eforturi intenționate pentru a se ghida într-o direcție care are sens și rost personal, orientată spre creștere și dezvoltare
Teme afective	Contaminare	Protagonistul / protagonistă descrie un eveniment sau o serie de evenimente care, după o demarare încărcată pozitiv devin scene negative, lucrurile bune ducând la deznodăminte rele
	Izbăvire	Protagonistul / protagonistă descrie un eveniment sau o serie de evenimente care, după o demarare încărcată negativ devin scene pozitive. Ceea ce este rău este izbăvit, îndepărtat sau ia o turnură pozitivă, binele prevalând în final.
	Acceptare/Rezoluție pozitivă	Capacitatea protagonistului / protagonistei de a trece mai departe, de a accepta și a se împăca cu un eveniment problematic.
Teme integrative	Procesare prin acomodare	Gradul în care protagonistul / protagonistă a fost nevoit(ă) să își schimbe percepțiile despre sine și despre lume prin experimentarea unor încercări existențiale care au necesitat revizuirea modului în care răspundea până atunci la mediu.
	Procesare exploratorie	Gradul în care protagonistul / protagonistă depune efort activ să exploreze și să analizeze o experiență dificilă și deschiderea de a învăța din aceasta, precum și incorporarea unei direcții de schimbare a istoriei de viață ca urmare a traversării experienței.
	Crearea de semnificație	Măsura în care protagonistul / protagonistă învață ceva sau extrage un mesaj dintr-un eveniment prin care a trecut. (ex. fără sens, sens vag, lecții concrete, etc.)
Elemente de structură narativă	Coerență	Măsura în care persoana pune personajele narațiunii într-un context clar și delimitat, precum și existența unei secvențe temporale a unor acțiuni orientate spre scop, validate cultural și cu accente emoționale asociate narațiunilor, narațiunea este integrată într-o schemă mai largă de tematici și semnificații existențiale
	Complexitate	Gradul de implicare în procesarea narațiunii, așa cum arată profunzimea gândirii și a nuanței, varietatea de idei, perspective și emoții.

Rezultate

Având în vedere natura calitativă a acestei cercetări, putem raporta diferența semnificativ statistică a mediei vârstelor celor două grupuri de participanți, sensibil mai mare în cazul persoanelor cu dizabilități comparativ cu grupul fără dizabilitate. Persoanele cu dizabilități au o medie (M) a vârstei mai ridicată, o abatere standard (AS) atât în cazul vârstei cât și în cazul variabilelor narrative și un număr egal de participanți (N) cu celălalt grup (M=36.23, AS=8.11, N=21) comparat cu persoanele fără dizabilități (M=24.71, AS=6.77, N=21). Rezultatele arată că diferența dintre cele două grupe este semnificativă din punct de vedere statistic ($t(38.76)=4.99$, $p<.001$), cu o mărime a efectului foarte puternică (Cohen's $d=1.54$). Ambele grupuri au fost de conveniență, cel al persoanelor cu dizabilități din mediul propriu

comunitar al unuia dintre autori (D.M. este el însuși o persoană utilizatoare de fotoliu rulant), iar grupul martor fiind extras din rândul colegilor de facultate. Într-un fel, ambele grupuri reprezintă oglinzi identitare ale unuia dintre autori, reflectându-i atât calitatea de persoană cu dizabilitate, cât și cea de persoană aflată în studii. Pentru analiza diferențelor între cele două grupuri în ceea ce privește temele existențiale și procesele identitare, după transformare în prealabil în variabile numerice, ipoteza comparativă arată diferențe nesemnificative statistic pentru majoritatea variabilelor, cu excepția variabilei „comuniune”, semnificativ mai puternic valorizată de grupul cu dizabilități loco-motorii (vezi tabel 3).

Tabel 3 – teste t – comparații ale variabilelor narative

Variabile narative	Cu dizabilitate		Fără dizabilitate		T	df	Sig.
	M	AS	M	AS			
1 Agentitate	8.19	1.16	7.76	1.37	1.08	40	.28
2 Comuniune	6.52	2.01	4.80	1.72	2.96	40	.00
3 Obiective de creștere	6.85	1.31	7.00	.94	.40	40	.68
4 Contaminare	7.04	1.16	6.76	1.33	.73	40	.46
5 Izbăvire	7.61	1.43	7.42	1.39	.43	40	.66
6 Acceptare	7.76	2.07	8.23	1.26	.90	40	.37
7 Procesare prin acomodare	7.00	1.37	6.57	1.91	.83	40	.41
8 Procesare exploratorie	7.47	1.36	7.38	1.68	.20	40	.84
9 Creare sensului	7.00	1.58	6.90	1.67	.19	40	.85
10 Coerență	7.85	1.71	8.23	1.86	.68	40	.49
11 Complexitate	8.00	1.51	8.04	1.32	.10	40	.91

O comparație în plus, independent de condiția dizabilitate a participanților, grupurile au fost analizate coeziv, fără accent pe ceea ce înseamnă prezența dizabilității, din perspectiva prezenței încercărilor existențiale pentru a vedea care sunt diferențele dintre grupuri când facem o comparație pornind de la intensitatea încercărilor. Am folosit testul One-Way ANOVA, o metodă statistică care compară trei sau mai multe grupe pentru a verifica dacă există diferențe între grupuri atunci când comparăm mediile temelor din punct de vedere al intensității încercărilor existențiale. Astfel participanții au fost împărțiți în patru grupuri: primul grup este cel care nu a raportat nicio încercare existențială (N=15); al doilea grup e cel care a raportat încercări existențiale puțin solicitante (N=12); al treilea grup a raportat încercări existențiale moderate (N=5); și al patrulea grup a raportat încercări existențiale intense (N=10) (vezi tabel 4).

Tabel 4 – ANOVA unidirecțională pentru Diferențele dintre Grupuri la Nivelul Încercărilor Existențiale

Variabile narative	Nicio încercare existențială		Încercări existențiale puțin solicitante		Încercări existențiale moderate		Încercări existențiale intense		F	η^2	Sig.
	M	AS	M	AS	M	AS	M	AS			
Agentitate	7.53	1.35	8.16	1.26	7.80	1.09	8.50	1.17	1.31	.09	.28
Comuniune	5.46	2.03	5.75	2.52	5.80	1.48	5.80	1.93	.07	.05	.97
Obiective de creștere	6.53	.83	6.91	1.16	6.40	1.51	7.80	.91	3.46	.21	.02
Contaminare	6.40	.98	6.75	.96	7.00	1.22	7.80	1.54	2.99	.19	.04
Izbăvire	7.06	1.27	7.58	1.44	7.80	.83	8.00	1.69	.98	.07	.40
Acceptare	7.40	2.19	8.16	1.40	8.40	1.14	8.50	1.35	1.03	.07	.39
Procesare prin acomodare	5.60	1.50	6.66	1.07	7.60	.54	8.30	1.49	9.17	.42	.00
Procesare exploratorie	6.46	1.30	7.50	1.00	7.40	.89	8.80	1.61	6.74	.34	.00
Crearea sensului	6.20	1.47	6.58	1.37	6.80	.44	8.60	1.34	6.91	.35	.00
Coerență	7.26	2.21	8.58	1.56	8.00	1.22	8.60	1.17	1.73	.12	.17
Complexitate	7.26	1.16	7.91	1.16	7.80	.83	9.40	1.34	6.66	.34	.00

Interpretarea rezultatelor prezentate în tabele trebuie contextualizată în raport cu cele două ipoteze generale ale studiului. Conform designului mixt cantitativ-calitativ, cercetarea și-a propus să compare dinamica identității narative între 44 de participanți (21 cu dizabilități locomotorii, 21 fără) utilizând interviul narativ „Viața ca un film” și variabilele propuse de Adler și colab.. **Ipoteza H1** anticipa că nu există diferențe semnificative între grupuri în temele narative fundamentale, exceptând dimensiunea interpersonală, în timp ce **Ipoteza H2** susținea că intensitatea încercărilor existențiale reprezintă un predictor mai puternic decât statutul de dizabilitate pentru variabilele de creștere și adaptare.

Diferențe inter-grup: Validarea parțială a H1

Tabelul comparativ între grupul cu dizabilități și cel fără dizabilități confirmă în bună măsură prima ipoteză, evidențiind profiluri narative foarte similare. Majoritatea variabilelor fundamentale (Agentitate, Obiective de creștere, Contaminare, Izbăvire, Acceptare, Coerență, Complexitate) nu prezintă diferențe statistice semnificative, cu valori-p ce depășesc pragul de .05. Această omogenitate sugerează că persoanele cu dizabilități locomotorii nu diferă calitativ în capacitatea de a construi narațiuni cu structură psihologică adaptativă, respingând astfel presupunerile deficitelor intrinseci în procesarea traumei. Excepția notabilă o constituie variabila **Comuniune**, unde grupul cu dizabilități obține un scor mediu semnificativ mai ridicat ($M=6.52$) comparativ cu grupul fără dizabilități ($M=4.80$), $t(40)=3.02$, $p<.01$, cu o mărime a efectului medie spre mare (Cohen's $d=0.74$). Deși ipoteza H1 anticipase diferențe potențiale în domeniul interpersonal, magnitudinea efectului și consistența direcțională (scoruri superioare la persoanele cu dizabilități) indică o mobizare specifică a energiei relaționale, posibil ca mecanism compensator pentru provocările de ordin social și de izolare asociate dizabilității fizice. Rezultatul calitativ sugerează că pentru acest grup, relațiile nu reprezintă doar un fundal, ci devin resurse centrale de integrare identitară.

Impactul încercărilor existențiale: Confirmarea robustă a H2

Analiza de varianță (ANOVA) care grupează participanții în funcție de intensitatea încercărilor existențiale (de la nicio încercare la încercări intense) oferă o validare puternică pentru ipoteza secundară și indică o logică de predicție independentă de prezența dizabilității. Rezultatele demonstrează

diferențe semnificative între aceste niveluri pentru variabilele-cheie de adaptare: Obiective de creștere ($\eta^2=.02$), Contaminare ($\eta^2=.04$) și, remarcabil, **Procesare prin acomodare** ($\eta^2=.42$, $p<.001$). Mărirea efectului foarte mare pentru procesarea acomodativă ($\eta^2=.42$) sugerează că 42% din varianța acestei variabile este explicată de intensitatea traumei existențiale, nu de statusul medical. Testele post-hoc Hochberg dezvăluie că grupul cu încercări existențiale intense prezintă niveluri semnificativ superioare de procesare prin acomodare (diferență de medie $M_{dif}=2.70$) și obiective de creștere ($M_{dif}=1.26$, Cohen $d=1.47$) comparativ cu grupul fără încercări. Deoarece aceste diferențe apar indiferent de prezența dizabilității, H2 este susținută: intensitatea traumei activează mecanisme narative similare de reconstrucție identitară la toate persoanele care înfruntă adversități extreme.

Implicații teoretice

Datele converg către o concluzie centrală: **dizabilitatea fizică este una dintre încercările existențiale majore, dar nu unica care modifică narațiunea identitară**. Orice adversitate percepută ca intensă mobilizează resurse de creare de semnificație și reflecție care, în cazul personanelor cu dizabilități, se manifestă prin procese similare celor din grupul de control. Excepția Comuniunii sugerează un efect moderator specific dizabilității: provocările sociale și de izolare fizică asociate utilizării scaunului rulant fac ca relațiile să devină o dimensiune mai centrală în construcția sensului personal. Limita metodologică evidențiată de rezultate constă în faptul că, deși intensitatea încercărilor existențiale prezice adaptarea, studiul nu a examinat **modalitățile de procesare psihologică** (de exemplu, rolul coerenței narative ca mediator). Acest aspect rămâne o direcție viitoare de cercetare, necesitând un eșantion mai mare și analize de mediație care să păstreze filonul mixt cantitativ-calitativ al demersului actual.

Discuții

Cadrul investigațional al cercetării a fost structurat în jurul a două ipoteze generale, fiecare având valențe empirice și implicații teoretice distincte. **Prima ipoteză** anticipa că percepțiile generale asupra vieții nu diferă semnificativ între persoanele cu și fără dizabilități, cu excepția variabilei **Comuniune**, unde se prefigura o medie superioară pentru grupul cu dizabilități, atribuită nevoii restructurate de dependență și interconectare. Confirmarea acesteia a fost robustă: testele statistice nu au relevat diferențe semnificative pentru majoritatea temelor narative fundamentale, ceea ce sugerează că procesele identitare de bază sunt universale, dar a apărut o diferență notabilă pentru **Comuniune**, unde participanții cu dizabilități au obținut o medie semnificativ mai mare ($M=6.52$) comparativ cu cei fără dizabilități ($M=4.80$), $t(40)=3.02$, $p<.01$, $d=0.74$. Acest efect mediu-spre-mare nu este un artefact, ci reflectă o dinamică psihosocială autentică: pentru persoanele care utilizează scaunul rulant și înfruntă bariere de accesibilitate, relațiile devin o resursă existențială centrală, nu un fundal periferic. Faptul că această diferență apare tocmai în dimensiunea interpersonală, așa cum anticipase ipoteza, validează ideea că dizabilitatea nu alterază structura narativă în ansamblu, ci amplifică semnificația specifică a legăturilor sociale, pe care persoanele le reconstruiesc ca sursă de sens și ca strategie de adaptare compensatorie.

A doua ipoteză, care afirma că numărul încercărilor existențiale are un impact mai mare asupra proceselor identitare decât prezența/absența dizabilității, s-a confirmat majoritar și constituie cea mai robustă descoperire a studiului. Interpretarea rezultatelor studiului trebuie contextualizată în raport cu cele două ipoteze generale ale studiului. Conform designului mixt cantitativ-calitativ, cercetarea și-a propus să compare dinamica identității narative între 44 de participanți (21 cu dizabilități locomotorii, 21 fără) utilizând interviul narativ „Viața ca un film” și variabilele propuse de Adler și colab (2017)

Diferențe inter-grup: Validarea parțială a H1

Tabelul comparativ între grupul cu dizabilități și cel fără dizabilități confirmă în bună măsură prima ipoteză (tabelul 3), evidențiind profiluri narative foarte similare. Majoritatea variabilelor fundamentale (Agentitate, Obiective de creștere, Contaminare, Izbăvire, Acceptare, Coerență, Complexitate) nu prezintă diferențe statistice semnificative, cu valori-p ce depășesc pragul de .05. Această omogenitate sugerează că persoanele cu dizabilități locomotorii nu diferă calitativ în capacitatea de a construi narațiuni cu structură psihologică adaptativă, respingând astfel presupunerile deficitelor intrinseci în procesarea traumei. Excepția notabilă o constituie variabila **Comuniune**, unde grupul cu dizabilități obține un scor mediu semnificativ mai ridicat ($M=6.52$) comparativ cu grupul fără dizabilități ($M=4.80$), $t(40)=3.02$, $p<.01$, cu o mărime a efectului medie spre mare (Cohen's $d=0.74$). Deși ipoteza H1 anticipase diferențe potențiale în domeniul interpersonal, magnitudinea efectului și consistența

directională (scoruri superioare la persoanele cu dizabilități) indică o mobilizare specifică a energiei relaționale, posibil ca mecanism compensator pentru provocările de ordin social și de izolare asociate utilizării scaunului rulant. Rezultatul calitativ susține că pentru acest grup, relațiile nu reprezintă doar un fundal, ci devin resurse centrale de integrare identitară, așa cum reflectă un participant: „Faptul că acea implicare a mea în acțiuni sociale, înainte de accidentul meu, cumva s-a întors către mine după accident, sub forma unui sprijin maxim din partea colegilor de la facultate, din partea comunității... cred că toți vedem în jur că avem nevoie să fim solidari și asta încerc să promovez, modul în care colaborăm cu cei din jur. Că suntem așa destul de dezbrinați prin prisma frustrărilor zilnice pe care le avem. A neajunsurilor, a nemulțumirilor. Care sunt reale, ne distanțează. Pe când dacă ne-am implica și am constata cât de mult contează să fim alături... unii de alții am... am contribui așa la fibra asta a societății” (42, dizabilitate, M). Acest citat ilustrează cum conștiința dependenței de ceilalți devine un catalizator pentru o comuniune reflexivă și activă, transformând vulnerabilitatea într-o resursă de coeziune socială.

Impactul încercărilor existențiale: Confirmarea robustă a H2

Analiza de varianță (ANOVA) care grupează participanții în funcție de intensitatea încercărilor existențiale (de la la nicio încercare la încercări intense) oferă o validare puternică pentru ipoteza secundară și indică o logică de predicție independentă de prezența dizabilității. Rezultatele demonstrează diferențe semnificative între aceste niveluri pentru variabilele-cheie de adaptare: Obiective de creștere ($\eta^2=.02$), Contaminare ($\eta^2=.04$) și, remarcabil, **Procesare prin acomodare** ($\eta^2=.42$, $p<.001$). Mărima efectului foarte mare pentru procesarea acomodativă ($\eta^2=.42$) sugerează că 42% din varianța acestei variabile este explicată de intensitatea traumei existențiale, nu de statusul medical. Testele post-hoc Hochberg dezvăluie că grupul cu încercări existențiale intense prezintă niveluri semnificativ superioare de procesare prin acomodare (diferență de medie $M_{dif}=2.70$) și obiective de creștere ($M_{dif}=1.26$, Cohen $d=1.47$) comparativ cu grupul fără încercări. Deoarece aceste diferențe apar indiferent de prezența dizabilității, H2 este susținută: intensitatea traumei activează mecanisme narative similare de reconstrucție identitară la toate persoanele care înfruntă adversități extreme. Acest mecanism universal este evidențiat de narațiunile celor care raportează încercări intense, indiferent de grup: o persoană fără dizabilități descrie filmul vieții ca fiind „... [e o] comedie, pentru că mă bucur foarte mult de viață și de cum e ea și de toți oamenii cu care mă întâlnesc. Și mă bucur de lucrurile mici și chestia asta chiar mă face într-adevăr să mă simt foarte satisfăcută cu propria viață, că nu mă uit la lucruri mari să găsesc fericire acolo” (24, fără dizabilitate, F), în timp ce un participant cu dizabilități exprimă o rezoluție similară: „Îmi dau seama cât de prețios e timpul fiecărei zile și cum îl gestionez astfel încât să pot să mă și bucur de lucrurile simple ale vieții, să stau la un film, să ies în parc, să facem o plimbare cu cei dragi, să mergem la o ieșire în grădina botanică...” (42, dizabilitate, M). Ambele cadrări ilustrează cum trauma intensă, procesată acomodativ, convertește suferința într-o apreciere a prezentului concret, indiferent de statutul medical.

Implicații teoretice și limitări

Datele converg către o concluzie centrală: **dizabilitatea fizică este una dintre încercările existențiale majore, dar nu unica care modifică narațiunea identitară**. Orice adversitate percepută ca intensă mobilizează resurse de creare de semnificație și reflecție care, în cazul persoanelor cu dizabilități, se manifestă prin procese similare celor din grupul de control, deși acestea se confruntă cu provocări suplimentare de ordin fizic și social. Spre exemplu, la nivel social, unele persoane cu dizabilități se confruntă cu diferite situații de discriminare cu care trebuie să se lupte, după cum afirmă un participant: „Cum suntem egali la datorii să fim egali și la angajare... Suntem buni la note cu ceilalți, facem un liceu normal, facem o postliceală, facem o facultate cu ceilalți, normal, dar în schimb, la angajare nu mai suntem buni” (45, dizabilitate, F). La nivel existențial, persoanele sunt puse în fața unor gânduri și trăiri intense legate de trecutul, prezentul și imaginea viitorului, după cum relatează alt participant: „Îți dai seama, ajungi într-un scaun rulant, crezi că ți se termină tot, adică ți se termină orice gând de viitor, n-are cum să arate bine” (26, dizabilitate, M). Aceste provocări sociale și existențiale se suprapun peste barierele fizice concrete, cum ar fi lipsa rampelor de acces sau blocarea locurilor de parcare, problema centrală fiind percepția generală că persoanele cu dizabilități ar fi bolnavi sau cazuri medicale, pe când această stare nu este neapărat o boală, ci o condiție care presupune un alt mod de viață, după cum clarifică un participant: „Oamenii sunt diferiți între ei, noi suntem diferiți în felul ăsta, că ne deplasăm diferit și avem niște acțiuni pe care le facem diferit” (46, dizabilitate, F).

Cu toate acestea, literatura citată susține că „reacțiile psihologice la traumatismele măduvei spinării

sunt similare cu cele ale doliului și alte situații de pierdere gravă” (Bracken & Shepard 1980), iar acest studiu extinde analogia, demonstrând că narațiunile persoanelor care au trecut prin accidente soldate cu dizabilitate urmează etapele modelului lui Kubler-Ross: „Păi aș fi plin de draci, că na, logic că oricum treci prin multe stări, la început aș fi plin de draci și deprimat apoi și... În cele din urmă resemnat și mai apoi na... Aș încerca să, adică pot să încerc să... Na asta e situația, sunt în scaun, hai să văd ce pot să fac mai departe, știi. Adică ar fi mai multe stări” (40, dizabilitate, M). Finalitatea acestui proces nu este inevitabil tragică; mulți participanți relatează o asumare înțeleaptă și reflexivă a condiției care coexistă cu o anumită serenitate: „Nu cred, toate sunt cu un rol, toate sunt frumoase și parcă acum după accident și acum zilele astea, săptămânile, lunile, totul merge mai departe și se întâmplă o mulțime de lucruri frumoase” (23, dizabilitate, M).

Limita metodologică evidențiată de rezultate constă în faptul că, deși intensitatea încercărilor existențiale prezice adaptarea, studiul nu a examinat modalitățile de procesare psihologică (de exemplu, rolul coerenței narative ca mediator). Acest aspect rămâne o direcție viitoare de cercetare, necesitând un eșantion mai mare și analize de mediație care să păstreze filonul mixt cantitativ-calitativ al demersului actual.

Limite

În privința acestui studiu există mai multe limitări. În primul rând, abordarea cantitativ-calitativă a reprezentat o premieră atât pentru participanți, cât și pentru autori. Probabil că procesul de codare, dar și de interviu, s-ar desfășura acum, după studiu, cu mai multă pricepere – explorarea narativă a identității, explorarea temelor de viață, precum și îndepărtarea de o tradiție psihometrică atât de familiară psihologilor, reprezintă o *terra incognita* încă. Astfel, autorii își rezervă dreptul de a reveni la un moment asupra analizei și transcrierilor, pentru a aduce mai multă vigoare inductivă în interpretarea temelor existențiale. O altă limită a studiului este tipul dizabilității la care am avut acces. Deși cei mai mulți participanți au leziune medulară, există și participanți cu afecțiuni congenitale. Un eșantion cu un tip specific de dizabilitate ar putea oferi date mai consistente și mai bogate asupra experiențelor prin care oamenii cu acea dizabilitate trec. Acest lucru este important deoarece există diferențe în funcție de tipul dizabilității sau existența sa din naștere, după cum afirmă Couser: „Toate aceste diferențe creează potențiale erori în cadrul întregului; departe de a fi monolitică, deci, categoria persoanelor cu dizabilități este împovărată cu diferențe care afectează profund politicile identitare. De exemplu, persoanele cu dizabilități ereditare sau congenitale au mult mai multe șanse să se „identifice” ca fiind cu dizabilități și să-și exprime mândria față de corpurile lor anormale. În schimb, persoanele cu dizabilități dobândite au mai multe șanse să reziste sau chiar să respingă identificarea ca handicapați și să investească, financiar și emoțional, în căutarea vindecării sau reabilitării” (Couser, 2005). Pentru a ilustra acest lucru, în anexa acestui articol sunt prezentate sintetic vinietele a trei dintre respondente la procedura Life as a film – LAAF, dintre care unul este cu dizabilitate congenitală și doi cu dizabilitate dobândită.

Pornind de la rezultatele acestui studiu, îmbinând cadrele metodologice din articolul lui Adler și colab. (2017) și procedura LAAF de la Canter & Youngs (2015), putem menționa minimum cel puțin 5 direcții-limitate pe care ne vom concentra atenția în viitor, în extinderea acestui tip de cercetare:

1. Coerența Narativă ca Mecanism Mediator

Ipoteză de studiu: Gradul de **coerență narativă** (secvențierea temporală, personaje contextualizate, teme de viață integrate) va media relația dintre intensitatea încercării existențiale și rezultatele adaptării, grupul cu dizabilități prezentând efecte de mediere mai puternice datorită naturii (fizice și psihologice) a traumei lor.

Raționament: Deși studiul prezent a identificat încercările existențiale ca factor determinant principal al variabilelor de adaptare, nu a examinat *modul* în care aceste încercări sunt procesate psihologic. Adler și colab. (2017) subliniază că narațiunile nu sunt simple auto-raportări, ci reconstrucții dinamice cu impact obiectiv, unde coerența reflectă funcția integratoare de creare a sensului. Procedura LAAF, deși aplicată pe infractori, relevă că narațiunile variază semnificativ în structura episodică coerentă, și această calitate structurală influențează direct rezultatele comportamentale. Prin urmare, o analiză calitativă a narațiunii, precum și un artificiu statistic de a matematiza măsurătoarea corenței (și potențial și a complexității narațiunii) este necesară pentru a păstra filonul cantitativ-calitativ al demersului și pentru a nuanța dinamica adaptării persoanelor care trec prin încercări existențiale. Această linie de cercetare o rezervăm, în momentul de față, pentru un eșantion mai mare de persoane cu dizabilitate motorie, analiza de mediere ne-necitând un lot comparativ.

2. Secvențele de Contaminare ca Factor de Risc Specific Dizabilității

Ipoteză: Participanții cu dizabilități locomotorii vor prezenta rate semnificativ mai mari de **secvențe de contaminare** (episoade narative în care scenele pozitive devin negative) comparativ cu grupul fără dizabilități, în special în poveștile despre experiențele medicale/de reabilitare-recuperare, iar aceste secvențe vor prezice negativ creșterea post-traumatică, independent de nivelurile de *agentitate*.

Raționament: Studiul prezent a găsit scoruri mai mari pentru dimensiunea *Comuniune* în grupul cu dizabilități, dar nu a examinat tiparele narative negative. *Contaminarea* reprezintă o variabilă narativă specifică în care povestea de viață a protagonistului este caracterizată de "decădere și anularea scenelor bune," pe care cadrele lui McAdams și Adler le identifică ca fiind distincte de afectul negativ simplu. Pentru persoanele cu dizabilități dobândite, traumele medicale și schimbările corporale pot crea o contaminare narativă unică în jurul sănătății și independenței care subminează creșterea, chiar și în ciuda unei *agentități* ridicate.

3. Alocarea Rolurilor Narrative Prezice Implicarea în Sistemul de Suport

Ipoteză: Aplicarea **cadrelor de roluri narrative** (Victimă, Erou, Profesionalist, Escapist – în sensul de persoană care evită realitatea) din procedura LAAF va dezvălui că persoanele care își atribuie roluri de tip "Escapist" sau "Victimă" manifestă o implicare mai redusă în sistemele de suport de reabilitare-recuperare și rezultate de adaptare mai slabe, indiferent de statutul de dizabilitate, în timp ce rolurile de "Erou" și "Profesionist" prezic o colaborare sporită cu furnizorii medicali.

Raționament: Canter & Youngs au descoperit că 23% dintre infractori au demonstrat teme de auto-control (*self-mastery*), iar 28% au prezentat transformări de tip Izbăvire (*redemption*), rolul de "Escapist" fiind cel mai comun în eșantionul lor. Această ipoteză transferă rolurile narrative specifice criminalității din LAAF în contexte de dizabilitate, testând dacă aceleași cadre cognitive bazate pe roluri modelează aderența la reabilitare-recuperare. Aceasta extinde concluzia studiului prezent privind procesele de adaptare similare între grupuri, prin specificarea *căror* identități narative facilitează sau împiedică recuperarea.

4. Comuniunea Moderează Relația Agentitate-Creștere

Ipoteză: Asociația pozitivă dintre **agentitatea narativă** (auto-control, realizare, împuternicire) și creșterea post-traumatică va fi semnificativ mai puternică în rândul participanților cu dizabilități locomotorii care obțin, de asemenea, scoruri mari la temele de **Comuniune** (relații, intimitate, comunitate), sugerând că legătura socială amplifică beneficiile *agentității* în contextele de dizabilitate.

Raționament: Studiul prezent a constatat că numai grupul cu dizabilități a valorizat *Comuniunea* în mod semnificativ mai puternic, fără a explica rolul său funcțional. Adler și colab. (2017) identifică *Agentitatea și Comuniunea* ca teme motivaționale fundamentale în cercetarea identității narative. Această ipoteză reevaluează *Comuniunea* ca un *moderator* în locul unui efect principal, explicând de ce statutul de dizabilitate ar putea interacționa cu procesele narative: izolarea fizică și stigmatizarea asociate dizabilității pot face ca narațiunile relaționale să fie resurse deosebit de puternice pentru a converti *agentitatea* în proces de creștere.

5. Validitatea Culturală a Adaptării LAAF Necesită Pilotare

Ipoteză: Traducerea și aplicarea directă a procedurii LAAF „Viața ca un film” în populațiile românești, fără **testare pilot și adaptare culturală**, este posibil să fie asociată unei fiabilități inter-evaluatori scăzută (sub kappa = 0.7) și o validitate de construct redusă, în special pentru temele *Izbăvire* și *Contaminare*, comparativ cu o versiune adaptată cultural care utilizează genuri de film și norme narative locale.

Raționament: Adler și colab (2017) subliniază că metodele narative necesită o operaționalizare clară, testare pilot și stabilirea unei fiabilități inter-evaluatori ridicate înainte de raportarea rezultatelor. Studiul prezent, gândit mai degrabă ca un pilot, a folosit interviul narativ "Viața ca un film", dar nu a calculat metricile de fiabilitate sau procesele de adaptare culturală. Deoarece Canter & Youngs menționează că respondenții se bazează pe genuri de film familiare, prompturile narative trebuie să fie relevante din punct de vedere cultural. Această ipoteză metodologică testează dacă rezultatele studiului original privind similaritățile/diferențele narative se mențin atunci când se utilizează un instrument validat și adaptat corespunzător. Existența rezultatelor, așa cum au fost ele extrase, sunt un fapt încurajator pentru a continua demersul de explorare, în prezența însă a unei riguroase modalități de validare și adaptare a procedurii.

ANEXA (VINIETE)

Viniete interviuri LAAF (Life As A Film)

Caz congenital

Genul filmului: Dramă, Documentar

Număr de cuvinte: aproximativ 2700

Număr de personaje: 6 - sora, mama, tata, soț, copilul său și ea

Număr de evenimente: 4

1 - copilăria, când vede că e diferită de alții, că nu se poate juca sau nu poate face lucrurile așa cum o fac restul copiilor. 2 - adolescența, când era cu alte fete sau cu sora ei și nu primea atenția de la băieți dar sora ei primea. 3 - când încerca ceva prin casă și nu poate, frustrare și nevoia de a chema pe cineva să o ajute. 4 - faptul că a reușit să aibă o viață, normală, să își facă o familie și în cele din urmă o scenă de plimbare cu familia

Număr de idei psihologice: 5

1 - conștientizarea diferenței dintre ea și restul odată cu joaca din copilărie. 2 - impresia că o să rămână singură tot restul vieții. 3 - stingherită de ceilalți care realizau că are ceva și se întrebau cum trebuie să se comporte cu ea. 4 - frustrarea că trebuie să roage pe cineva să facă ceva pentru ea, care rămâne dar nu mai e valabilă partea de a fi conștientă de sine și cum o vad oamenii. 5 - dorința ca pe viitor să realizeze mai multe din punct de vedere profesional, să ajungă un fel de profesor dar nu își dorește să vorbească doar despre dizabilitate, cum fac alții din comunitatea ei.

Beginning Middle End:

Beginning – copilăria sa și jocurile cu ceilalți copii, jocuri în care ea nu poate să se miște așa cum o fac ceilalți. Middle – adolescența în care nu e băgată în seamă de băieți pe când sora sa e. End – prezentul, cu familia ei și o privire spre viitor, o scena în care ea vorbește unui grup de oameni

Teme coerente: 5

1 – conștientizarea condiției ei diferite în copilărie și adolescență. 2 - sacrificiile pe care le-a făcut ca să reușească să atingă ceea ce are și ce își dorește în viitor. 3 - familia și importanța ei, fără interacțiuni semnificative pe lângă familie. 4 - expunerea la provocările și situațiile grele din viață au făcut-o să devină mai activă, mai comunicativă. 5 - expunerea provocată ei înșiși și sentimentul că dacă nu poate din punct de vedere fizic trebuie să o facă mental, intelectual

Codare:

Agentitate – 10. Comuniune – 7. Obiective de creștere – 8. Izbăvire/eliberare – 10. Contaminare – 10. Acceptare – 7. Numărul încercărilor existențiale – 3: boala de la 3 ani; gândurile cum că va fi mereu singură; eforturile zilnice pe care le depune pentru a-și realiza obiectivele în ciuda dificultăților condiției (afecțiune degenerativă începută la 3 ani). Procesare prin acomodare – 9. Procesare exploratorie – 10. Crearea sensului – 10. Coerență – 8. Complexitate – 8.

Caz vechi (20 de ani de la accident)

Genul filmului: Biografic/Autobiografic

Număr de cuvinte: 1500 aproximativ

Număr de personaje: 15-20 semnificative, peste 50 în total

Număr de evenimente: 2. 1 – Evenimente/scene/întâmplări din ambele vieți, nu a numit lucruri concrete deoarece consideră că sunt prea multe pe care ar dori să le pună în film. 2 – O scenă cu o săritură în apă, lucru care a cauzat dizabilitatea sa.

Număr de idei psihologice: 5. 1 – diferențele dintre viața cu o dizabilitate și viața fără. 2 – o alternare între cele două vieți, cu evenimente importante din ambele și diferența dintre ele (cât era de ușor înainte vs. provocările de după - fizice, sociale, personale, etc. 3 – irascibilitatea care vine odată cu neputința din perioada incipientă a noii vieți. 4 – stadiile din urma unui asemenea eveniment (spitalizare, spitale de recuperare, fizioterapie, etc.) 5 – idei complexe și o diferențiere clară între ideile și conceptele pe care ar dori să le introducă și transmită, nu atât de clar cum să o facă ca scenariu/scenă de film

Beginning Middle End:

Lipsa unei asemenea structuri, filmul fiind mai degrabă alcătuit din scene/evenimente alternate din ambele vieți

Teme coerente: 4. 1 – Diferența dintre viața cu dizabilitate și viața fără. 2 – Comparația dintre vieți și faptul că într-o clipă totul se poate schimba, faptul că nu știi niciodată ce îți rezervă viața. 3 – Modul în care percepem lucrurile, chiar și un eveniment extrem putând fi abordat pozitiv/optimist. 4 – Bucuria

pentru lucrurile mici, pentru întâmplările de zi cu zi.

Codare:

Agentitate – 8. Comuniune – 6. Obiective de creștere – 9. Izbăvire/eliberare – 8. Contaminare – 9. Acceptare – 10. Numărul încercărilor existențiale: 1 – accidentul care a dus la dizabilitate. Procesare prin acomodare – 8. Procesare exploratorie – 9. Crearea sensului – 7. Coerență – 4. Complexitate – 8.

Caz nou (3 ani de la accident)

Genul filmului: Motivațional.

Număr de cuvinte: 1700 aproximativ.

Număr de personaje: 4 – el, părinții săi și un prieten.

Număr de evenimente: 9. 1 – scene cu mersul la liceu și cu jobul de vară pentru a strânge banii pentru o călătorie, un început prin care publicul cunoaște personajul. 2 – reușita de a pune bani deoparte și dorința de a merge la mare cu prietenii însă părinții nu sunt de acord. 3 – în ciuda conflictului el își face bagajele și pleacă cu trenul spre mare cu prietenii. 4 – scene cu grupul mare, sunatul părinților pentru a le spune că a ajuns cu bine și e totul în regulă. 5 – după scenele tipice cu adolescenți la mare cade și își rupe picioarele foarte rău. 6 – își sună părinții care ajung la spital. ei și doctorul care discută despre recuperare și faptul că aceasta va dura mult. 7 – scene din spitalul de recuperare și alte persoane în situații similare cu a lui. 8 – scene în care începe să se recupereze și să facă pași, mersul cu un cadru, cârje și în cele din urmă fără niciun ajutor. 9 – o nouă excursie cu prietenii la munte, de data aceasta își întreabă părinții dacă vor să vină și ei

Număr de idei psihologice: 6. 1 – evidențierea unor detalii, cum e el ca persoană și viața lui, nu doar scene care sar de la o acțiune principală la alta. 2 – o acțiune rebelă din partea lui, existența considerației față de grija părinților prin telefonul dat odată ajuns la mare. 3 – frica și lipsa de încredere în sine când ajunge la spitalele de recuperare și vede prin ce trec alții, și va trebui să treacă și el la rândul lui - frică generată de timpul și munca necesare. 4 – susținerea familiei și prietenilor care îl încurajează să muncească fiindcă altfel nu va rezolva nimic și nu se va recupera. 5 – realizarea că viața continuă iar el trebuie să tragă tare, să se ridice, să meargă din nou și să își trăiască viața în continuare. 6 – vede diferența dintre prietenii care au rămas lângă el și cei care au plecat

Beginning Middle End

Beginning - scene din liceu, joburi de vară și mici detalii asupra vieții și tipului de persoană care e el ca personaj principal, conflictul cu părinții asupra mersului la mare. Middle - merge totuși la mare și se îmbarcă cu prietenii în tren, scene tipice de grup de prieteni la mare, căzătura sa după care își rupe rău picioarele și părinții care parcurg distanța mare pentru a ajunge la el la spital, discuțiile lor cu medicul, scene din spitalul de recuperare în care el trece prin diferite stări când vede ce presupune noua lui viață. End - recuperarea cu succes și consolarea altor oameni de la spitalele de recuperare, împăcarea cu părinții când vrea să meargă în altă excursie și faptul că îi invită și pe aceștia.

Teme coerente: 1 – maturizarea după conștientizarea faptului că nu e de neatins. 2 – conștientizarea superficialității inițiale (distracții, cluburi, etc.) 3 – negarea. 4 – perseverența și dedicarea. 5 – realizarea intențiilor părinților și tema comunității, sprijinului părinților și prietenilor. 6 – în ciuda negării apare și învățarea acceptării deoarece continuă să își trăiască viața în ciuda condiției sale și să „și ducă crucea”. 7 – conștientizarea diferențelor dintre oameni

Codare: Agentitate – 7. Comuniune – 8. Obiective de creștere – 1. Izbăvire/eliberare – 6. Contaminare – 8. Acceptare – 4. Numărul încercărilor existențiale: 1 – accidentul care s-a soldat cu o dizabilitate. Procesare prin acomodare – 6. Procesare exploratorie – 7. Crearea sensului – 4. Coerența – 10. Complexitate – 5.

Notă: În realizarea variantei finale a lucrării a fost utilizată inteligența artificială ca instrument auxiliar pentru verificarea traducerilor și calculelor statistice.

Bibliography

- Adler, Jonathan H., et al. 2017. "Research Methods for Studying Narrative Identity." *Social Psychological and Personality Science* 8 (5): 519–27. <https://doi.org/10.1177/1948550617698202>.
- Antonovsky, Aaron. 1987. *Unraveling the Mystery of Health*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bonanno, George A., and Erica D. Diminich. 2013. "Annual Research Review: Positive Adjustment to Adversity—Trajectories of Minimal-Impact Resilience and Emergent Resilience." *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 54 (4): 378–401. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12021>.

- Bracken, Michael B., and Michael J. Shepard. 1980. "Coping and Adaptation Following Acute Spinal Cord Injury: A Theoretical Analysis." *Spinal Cord* 18 (2): 74–85. <https://doi.org/10.1038/sc.1980.13>.
- Canter, David, and Donna Youngs. 2015. "The LAAF Procedure for Exploring Offenders' Narratives." *The Howard Journal of Criminal Justice* 54 (3): 219–36. <https://doi.org/10.1111/hojo.12124>.
- Couser, G. Thomas. 2005. "Disability, Life Narrative, and Representation." *Publications of the Modern Language Association* 120 (2): 602–6. <https://doi.org/10.1632/s0030812900167975>.
- Garden, Rebecca. 2010a. "Disability and Narrative: New Directions for Medicine and the Medical Humanities." *Medical Humanities* 36 (2): 70–74. <https://doi.org/10.1136/jmh.2010.004143>.
- Garden, Rebecca. 2010b. "Telling Stories about Illness and Disability: The Limits and Lessons of Narrative." *Perspectives in Biology and Medicine* 53 (1): 121–35. <https://doi.org/10.1353/pbm.0.0135>.
- Herman, Judith L. 1998. "Recovery from Psychological Trauma." *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 52 (S1): S105–10. <https://doi.org/10.1046/j.1440-1819.1998.0520s5s145.x>.
- Kennedy, Peter J., and Barbara Rogers. 2000. "Anxiety and Depression after Spinal Cord Injury: A Longitudinal Analysis." *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation* 81 (7): 932–37. <https://doi.org/10.1053/apmr.2000.5580>.
- McAdams, Dan P., and Jennifer L. Pals. 2006. "A New Big Five: Fundamental Principles for an Integrative Science of Personality." *American Psychologist* 61 (3): 204–17. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.61.3.204>.
- Post, Marcel W. M., and Caroline M. C. van Leeuwen. 2012. "Psychosocial Issues in Spinal Cord Injury: A Review." *Spinal Cord* 50 (5): 382–89. <https://doi.org/10.1038/sc.2011.182>.
- Youngs, Donna, David Canter, and Nicholas Carthy. 2014. "The Offender's Narrative: Unresolved Dissonance in Life as a Film (LAAF) Responses." *Legal and Criminological Psychology* 21 (2): 251–65. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12070>.